

ISOMÄKI, KAARTINEN (ym.), **Kokka kohisten kehitykseen**, Prosenttiliike, Vaasa 1984.

Kehitysyhteistyöstä voidaan olla – ja ollaan – monta mieltä sekä periaatteessa että sen käytännön toteutuksen kannalta. Tämä luonnollisesti johtuu arviointikriteerien moninaisuudesta. Jotkut asettavat kyseenalaiseksi koko toiminnan perusteet, toiset peräävät parempaa hyötysuhdetta ja kolmannet valittavat tavoitteiden ja tuotosten ristiriitaisuutta. Neljäs populaatio on vihdoinkin se, jolle riittää ko. toiminta itsessään hyvätahdon symbolina ja jolle onnistuminen tai epäonnistuminen ei kovin paljoa merkitse muutoin kuin siinä katsannossa, että epäonnistumisia joudutaan selittelemään.

KOKKA KOHISTEN KEHITYKSEEN on pamfletti, jonka kirjoittajat haluavat avata julkisen keskustelun kehitysyhteistyön tavoitteista ja niiden saavuttamiseksi parhaista mahdollisista keinoista. Tällainen avaus onkin ilmeisesti paikallaan sen selkeyttämiseksi, mistä loppujen lopuksi puhutaan. Kun lähtökohdat ovat selkeät, on helpompaa löytää »yhteinen kieli» ja päätyä vähiten ristivetoa

aiheuttaviin ja siten myös toivottavasti tehokkaampiin toimintamalleihin.

Kirjoittajat ovat valinneet lähtökohdakseen tarkastella kehitysyhteistyölle asetettujen tavoitteiden ja käytännöllisten tuotosten välistä suhdetta. Heidän tuomionsa on, että niin kansainvälisissä kuin suomalaisissakin puitteissa tämä suhde on pääsääntöisesti ristiriitainen. Tuomionsa kirjoittajat päätyvät tarkastelemalla, missä määrin kehitysyhteistyöohjelmat ovat edesauttaneet kansallisella ja kansainvälisellä tasolla omaehtoisen valinnan mahdollisuuksien ja tasa-arvon lisääntymistä sekä köyhimpien väestönsien elinolosuhteiden kohe-nemista. Heidän mukaansa on selvää, että se linjaton, erillisiin projekteihin perustuva ja länsimaisiin kehitysajattelun kriteereihin sitoutunut käytäntö, jolle kansainvälinen kehitysyhteistyö on rakennettu, on pikemminkin omiaan kärjistämään vastaanottajamaiden sisäisiä ristiriitaisuuksia ja lisäämään näiden yksipuolista riippuvuutta teollisuusmaista. Tämän trendin takana nähdään mm. teollistuneiden maiden elinkeinoelämän intressien liiallinen kytkeytyminen projektivalintoihin. Kehitysyhteistyöstä on näin tullut markkinoinnin keino ja se nähdään siksi tavallaan uus-kolonialistisena vehkeilynä nykymuodossaan.

Suomalainen kehitysyhteistyö on tekijöiden mukaan samalla tavalla vinoutunut kuin kansainvälinenkin. Vastuu tästä lankeaa ennen muuta kehitysyhteistyöosastolle, mutta myös kilpaileville poliittisille ryhmityksille, joista jokainen haluaa itselleen oman kohdemaansa. Kehitysyhteistyöosaston ei katsota käyttävän kaikkia käytettävissään olevia mahdollisuuksia yhteistyön suuntaamiseksi, vaikka toisaalta todetaan sen kädet monella tavoin sidotuiksi ja itsenäisen päätöksenteon mahdollisuudet rajallisiksi. Olipa vastuu tässä katsannossa viimekädessä kenen hyvänsä – todennäköisesti se on meidän, Suomen kansalaisten – tekijät osoittavat sekä maavalinnat että resurssien kohdentamisen olevan ristiriidassa virallisesti hyväksytyksi kirjatus kehitysyhteistyön periaateohjelman kanssa.

Monenvälisen kehitysyhteistyön kansainvälisistä organisaatioista annetaan »kyytiä» lähes kaikille. Hieman lievemman tuomion saavat vain African Development Bank, koska sen päätöksenteko on säilynyt toistaiseksi Afrikan valtioiden käsissä, International Fund for Agricultural Development, koska se kohdentaa lainansa peruselintarviketuotantoon ja asettaa lainojensa ehdoksi projektien positiivisen tai neutraalin vaikutuksen tuloerojen kaventumiseen, United Nations Children's Fund ja

World Health Organization, koska niiden projektit hyödyttävät ennen muuta heikoimmassa asemassa olevaa väestöä.

KOKKA KOHISTEN KEHITYKSEEN on analyyysi siitä, mihin sanotaan pyrittävän ja miten pyrkimykset valituin keinoin toteutuvat. Mutta se on myös ohjelmajulistus, joka on muokattu analyysin varsin murheellisten tulosten korjaamiseksi vaadittavien valintojen muotoon. Ohjelma on kiteytetty kahdeksaan teesiin, jotka tekijöiden käsityksen mukaan ovat välttämättömiä ohjenuoria tehokkaalle ja linjakkaalle kehitysyhteistyön alku- peräiset, humanit päämäärät toteuttavalle poliitikalle.

On oikeastaan hyvin vaikeaa olla erimieltä julkaisussa esitettyjen kantojen periaatteellisesta oikeutuksesta. Eettiseltä kannalta voidaan tehdä hegeliläisittäin ero moraalisuuden ja hyveellisyyden välillä. Kirjoittajat ovat selvästi moraalisia vaatiesaan muutosta olemassa olevaan sillä perusteella, että vallitseva käytäntö ei toteuta oikeudenmukaisuutta sellaisena kuin he sen ymmärtävät. Vastavasti, olettaen vallitsevan käytännön puolustajien oikeudenmukaisuuskäsityksen toteutuvan heidän toimissaan, kehitysyhteistyöviranomaiset ovat »hyveellisiä» samalla tavoin kuin almujen jakaja on hyveellinen antaessaan liiastaan. Jälkimmäiset ovat lisäksi – ainakin kirjoittajien mielestä – ainoastaan näennäisesti hyveellisiä kytkiessään salakavalasti jakoperusteisiinsa odotuksen vastavuoroisesta palkkiosta myöhemmin muodossa tai toisessa.

Rationaaliselta kannalta voidaan sanoa kirjoittajien olevan peräämässä globaalista rationaalisuutta, kun taas kehitysyhteistyön toteuttajat rajoittuvat toimijarationaalisuuteen, joka on perusteiltaan egoistista. Kirjoittajat ovat oikeassa siinä, etteivät kehitysyhteistyön keinovalinnat asetettujen tavoitteiden valossa näytä rationaalisilta, mutta he unohtavat yhden asian, joka kehitysyhteistyöviranomaisten täytyy ottaa huomioon: Rationaalinen toimija ei osallistu kollektiivisten hyödykkeiden tuotantoon, ellei ole olemassa tiettyjä kiihokkeita, jotka saavat osallistumaan, kuten Olson on osoittanut. Lähtökohtana on se, että kehitysyhteistyöelimet ovat myös tietyn kollektiivisen tahdon alaisia – tahdon, joka on saatu aikaan luomalla tietyt selektiiviset sosiaaliset kiihokkeet esim. Suomen kansalaisille hyväksyä verovarojen käyttö täysin vieraiden ihmisryhmien ja kansojen hyväksi.

Tällaisina kiihokkeina voidaan mainita valkoisen rodun koloniaalisten syntien hyvittäminen ja anteeksiannon edellytysten luominen, joka tavallaan

tekee kehitysyhteistyöstä »anekauppaa». Edelleen tiettyihin ryhmiin vetoaa good-willin luominen tulevaisuuden markkina-alueille, joihinkin muihin globaalisen harmonian ja oikeudenmukaisuuden ideaali tai oman egon pönkittäminen hyväntekeväisyydellä. Jotta määrärahat toiminnan jatkamiseksi tulisivat taatuksi, kehitysyhteistyön toteuttajien on jossain mielessä pystyttävä osoittamaan kaikkien näiden toteutuvan minimiodotuksia vastavasti. Viime kädessä kehitysyhteistyön ongelmat ovat kiinni kansalaisasenteista. Prosenttiliikkeen edustajille asenteet eivät ole ongelma, koska »me» ja »muut» jakoa ihmiskunnassa ei heidän mukaansa saisi esiintyä. Heidän asenteensa on globaalista kollektivismia, mikä ei tietenkään ole huono asia periaatteessa. Käytäntö kuitenkin on toista ja tois- taiseksi tekee ideasta utopian.

Toisaalta on muistettava, että utopiat ovat niitä, jotka vievät maailmaa eteenpäin. Ilman utopioita ei ole myöskään kehitystä. Utopioiden ottaminen keskustelun kohteeksi auttaa löytämään uusia, käytännössäkin toteutettavissa olevia mahdollisuuksia. Niinpä kirjoittajien näkemys siitä, että avoin julkinen keskustelu kehitysyhteistyöstä ja sen tavoitteista sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla on ehdoton edellytys rakentavan, lemminpuoliseen luottamukseen perustuvan ja asetetut tavoitteet toteuttavan yhteistyön syntymiselle samoin kuin se on edellytys kehitysyhteistyölle myötämielisten kansalaisasenteiden kehitykselle, on ilman muuta oikeutettu ja oikeuttaa myös heidän tekstinsä olipa siinä utopiaa tai ei.

Kari Nieminen